

IN BARBAROS!

ZAŠTITITE SPOMENIKE KULTURE U HRVATSKOJ SNAGOM SVOG AUTORITETA

Činjenica srpskom agresijom izazvanog barbarskog razaranja Hrvatske, od Vukovara i Baranje do Dubrovnika i Cavtata, i do sada u modernom svijetu još neviđenog uništavanja kulturne i umjetničke baštine ponukala je naše Predsjedništvo da se i ono sa svoje strane posebnim apelom obrati UNESCO – kao najvišoj organizaciji Ujedinjenih naroda nadležnoj za promicanje i zaštitu odgoja, znanosti i kulture, sa svrhom, da se tim putem cjelokupna svjetska javnost upozna sa stvarnim dimenzijama i strahotama ratnog razaranja u Hrvatskoj i pokuša spriječiti vandalsko uništavanje našeg kulturnog i povijesno-umjetničkog nasljeđa.

Smatrajući da prepiska koju je tim povodom naše Predsjedništvo vodilo s UNESCO u Parizu (Section des normes internationales, Division du patrimoine physique) kao dokument ovoga za nas tako značajnog i sudbonosnog povijesnog trenutka predstavlja pisani dokaz od interesa i za širu javnost, objavljujemo je u cijelosti. To činimo kronološkim redom i u prijevodu pisama s francuskog jezika, kako slijedi:

Br. 178/91

24. rujna 1991.

Département du patrimoine culturel UNESCO

7 Place de Fontenoy

75700 Paris

France

Za gospođu Anne Raidl

Čini se da ljudski životi, njihovo stvaralaštvo i dobra, pa i spomenici kulturne baštine jednog naroda ništa ne znače za rušilačko izivljavanje zadnjih komunističko-imperijalističkih snaga Srbije. Spomenici kulture na teritoriju Hrvatske se namjerno ruše, oštećuju i uništavaju. To je svjestan napad na civilizacijsku baštinu hrvatskog naroda da bi se zbrisala s prostora gdje je nastala i time negiralo pred svijetom njeno postojanje. Od XIX. st. do danas pokušali su na teritoriju Hrvatske, gdje žive i naseljeni Srbi, isti

doseljenici onemogućiti ili otežati stručna istraživanja, konzerviranja i obradu spomenika, proglasiti ih svojim i tako izvrnuti znanstvene činjenice ili ih uništiti.

Danas kada nametnuti nam rat hara Hrvatskom, srpskim agresorima je pružena izvanredna, odavno željena mogućnost da zatru tragove naše kulturne baštine jer su momentalno oružano i brojčano jači, a šutnja cijele Europe i svijeta osokoljuje ih u tom zločinačkom činu. Međunarodne oznake kojima su obilježeni svi značajni kulturni objekti čini se da im služe kao meta za bolje gađanje i uništavanje. Tim zadnjim pripadnicima komunističkog imperijalizma u Europi potreban je naš teritorij, posebno Jadransko more, ali nikako i naši spomenici. To nam nisu činili ni Tataari ni Turci koji su se zalijetali do zidina Dioklecijanove palače u Splitu, a mi smo Hrvati od XV. st. branili kršćansku Europu koja je tada primala naše krvave žrtve bez priznanja i zahvala. Međutim, to je nezamislivo u XX. st. i neoprostivo. Možda su takve podmukle i nečasne igre i na polju kulture neshvatljive za civiliziranu Europu i svijet. Tko bi pomislio da se želi uništiti kultura jednog naroda da bi se proširio njegov teritorij?!

Jugoslavija je potpisala više međunarodnih sporazuma koji se odnose na zaštitu kulturne baštine i prirodnih znamenitosti. Veći broj je nastao pod okriljem UNESCO-a, a i nekih drugih organizacija.

Konvencija o zaštiti kulturnih dobara u slučaju oružanih sukoba donesena je 14. svibnja 1954. poslije konferencije u Hagu. Uz sedamdesetak zemalja iz cijelog svijeta i Jugoslavija je ratificirala Konvenciju 1955, a posebni zakon o tome donijela je u travnju 1956. Predviđene su i sankcije. Sve strane ugovornice preuzele su obvezu u okviru svog pravnog sustava poduzeti razne mjere protiv odgovornih osoba koje na bilo koji način povrijede odredbu Konvencije. Jugoslavija je preuzela odgovornost, ali to ostaje na papiru za javnost, a za nas razaranje.

U Splitu se nalazi Dioklecijanova palača, spomenik svjetske kulturne baštine upisan u UNESCO-ov registar 1979. god. U gradu je velik broj spomenika svih stilskih razdoblja od antike do danas. Split je kulturno i administrativno središte Dalmacije tj. južne Hrvatske, sveučilišni je grad s dvadesetak muzeja i galerija, privatnih galerija i zbirki, grad sa sakralnim zbirkama i riznicama, bibliotekama, kulturnim i znanstvenim ustanovama. Prepun je spomenika kao uostalom i cijela hrvatska Dalmacija od Cavtata do Zadra i Nina, uključujući tu i otoke.

Društvo prijatelja kulturne baštine Split brine se i oko propagiranja naših spomenika u gradu u cilju da žitelji grada što bolje upoznaju njihovu kulturnu, estetsku i povijesnu vrijednost da bi stekli trajnu ljubav prema njima i odgovornost čuvanja njihove sveukupnosti kod što većeg broja građana.

Mi danas ostajemo zgranuti pred zastrašujućim činom uništavanja i prijetnjama militarističkih hordi od uništavanja gradova, pa i Splita na koji su sada okrenute topovske cijevi, a što čine već sa Zadrom i Šibenikom. Ovo

je ne samo naša baština, nego i baština cijelog svijeta. Obraćamo se zato DEPARTMENT FOR CULTURAL HERITAGE UNESCO – PARIS da učini nešto da bi se zaustavila rušilačka zasljepljenost primitivizma. Molimo Vas, zaštitite spomenike kulture u Hrvatskoj snagom svog autoriteta i ugleda.

DRUŠTVO PRIJATELJA
KULTURNE BAŠTINE SPLIT
Predsjednica

Gordana Sladojev, prof.

* * *

UNESCO

7, place de Fontenoy, 75700 Paris
1, rue Miollis, 75015 Paris

Služba: CLT/CH/01/7.1/20

15. listopada 1991.

Gospođo,

Zahvaljujem Vam na pismu od 24 rujna adresiranom na g-đu A. Raidl u vezi sa zaštitom kulturne baštine u Hrvatskoj.

Budite sigurni da UNESCO dijeli Vaše nespokojstvo i čini sve što je u njegovoj moći da se očuva ovo nasljeđe. U vezi s time, molim Vas primite na znanje priložene kopije apela koje je objavio Generalni direktor 27. rujna i 7. listopada u kojima on traži od strana u sukobu da štite svoju zajedničku baštinu, naročito položaje u Splitu i Dubrovniku koji su upisani u Listu svjetske baštine, i da poštuju odredbe konvencije za zaštitu kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba (Hag, 1954).

Molim, da primite gospođu izraze mog štovanja

Lyndel V. Prott
Chef
Section des normes internationales
Division du patrimoine physique

UNESCOPRESSE

Služba za tisak Organizacije Ujedinjenih Naroda za obrazovanje, znanost i kulturu

Br. 91-191

GENERALNI DIREKTOR POZIVA NA POŠTOVANJE JUGOSLAVENSKE KULTURNE BAŠTINE

Pariz, 27. rujna – Generalni direktor UNESCO-a Federico Mayor pozvao je danas sve suprostavljene strane u Jugoslaviji na poštivanje zajedničke vlastite kulturne baštine.

U Hrvatskoj, dva grada, točnije Split i Dubrovnik, nalaze se na popisu svjetske baštine i zaštićeni su Konvencijom o kulturnoj baštini (1972). Drugi jugoslavenski gradovi

ili područja pod zaštitom Konvencije su: Nacionalni park Durmitor, špilja Škočjanska jama, Nacionalni park Plitvička jezera, manastir Studenica, stari Ras sa Sopočanima kao i predjeli Kotora i Ohrida s jezerom.

Pristupajući Konvenciji Jugoslavija se obvezala učiniti sve da bi zaštitila kulturnu i prirodnu baštinu i osigurala da se ona ostavi u nasljedstvo budućim pokoljenjima.

Jugoslavija je isto tako potpisnik Konvencije o zaštiti kulturnih dobara u slučaju ratnih sukoba (Haag, 1954) i time obavezna zaštititi sve značajnije spomenike, muzeje i gradove u kojima se nalazi veći broj kulturnih dobara unutar njenih granica. Ova se Konvencija primjenjuje i onda kada sukobi nemaju međunarodno obilježje.

"Područja gdje se odvijaju sukobi posjeduju mnoga kulturna blaga", izjavio je Mayor. "Pozivam sve one koji se bore na tim područjima da poštuju baštinu tih područja, ne samo za dobrobit naroda tih područja, već i cijelog čovječanstva".

"Istom prilikom ponovno upućujem poziv narodima i vlastima Jugoslavije da učine sve da mir nadvlada rat, a duh sporazumijevanja mržnju te da postupaju tako da pojmovi kao što su tolerancija i poštivanje kulturnih razlika sačuvaju u potpunosti svoj smisao na tim područjima".

* * *

UNESCOPRESSE

Služba za tisak Organizacije Ujedinjenih Naroda za obrazovanje, znanost i kulturu

Br. 91-206

APEL GOSPODINA FEDERICO MAJOR-a, GENERALNOG DIREKTORA UNESCO-a ZA ZAŠTITU JUGOSLAVENSKIH GRADOVA SVJETSKE BAŠTINE, POSEBNO SPLITA I DUBROVNIKA

Pariz, 7. listopada – Odmah, 27. rujna 1991. uputio sam poziv svim stranama uključenima u jugoslavenski sukob. Od tada prilike u toj zemlji poprimaju sve tragičnije razmjere.

Naravno prvo mislim na gubitke ljudskih života. No položaj generalnog direktora UNESCO-a još me jednom obvezuje da ukažem svim stranama na potrebu da se pridržavaju odluka haške Konvencije a koje se odnose na zaštitu kulturnih dobara u slučaju ratnih sukoba (Haag, 1954). Ta konvencija, kojoj je Jugoslavija pristupila kao država, zabranjuje "korištenje tih dobara i njihove bliske okoline (...) za ciljeve koji bi ih mogli izložiti (...) rušenju ili drugim oblicima oštećenja u slučaju ratnih sukoba".

Iz tog razloga upućujem hitan poziv svim uključenim stranama da se povuku iz povijesnog dijela Dubrovnika i da prestanu uvlačiti taj grad u igru strateškog utvrđenog mjesta. Njegovo postojanje je dragocjeno svakome od nas. Ako bi bio oštećen ili, još gore, uništen, to bi za čitavo čovječanstvo bio neprocjenjiv gubitak.

Što se toga tiče, UNESCO je spreman uputiti misiju u Jugoslaviju koja bi raspravila s nadležnim vlastima o mjerama i načinima osiguranja provođenja dviju Konvencija, a u cilju postizanja garancije za zaštitu te čarobne kulturne baštine.

14. studenoga 1991.

ORGANISATION DES NATIONS UNIES POUR L'EDUCATION, LA SCIENCE ET LA CULTURE

7, Place de Fontenoy 75700 Paris
rue Miollis, 75015 Paris

Za gospodina M. Lyndel V. Prott
Chef
Section des normes internationales
Division du patrimoine physique

Štovani gospodine,

Zahvaljujemo na Vašem ljubeznom odgovoru od 15. 10. 1991, uz koji smo primili i dva apela Generalnog direktora UNESCO od 27. rujna i 7. listopada 1991.

Velika je utjeha za nas uistinu što dijelite naš nemir i zabrinutost za sudbinu ratom ugrožene kulturne baštine u Hrvatskoj. Duboko nas boli i zbunjuje međutim činjenica što nam se (kod toga mislimo na Hrvatsku čiji smo državljani i čija je baština u pitanju) Vašim apelima upućuje poziv da se kao jedna od strana u sporu "povučemo iz povijesnog dijela Dubrovnika i da na taj način prestanemo uvlačiti taj grad u igru strateškog utvrđenog mjesta". Tako izraženim stavom Hrvatska se u odnosu na krivnju za rat i odgovornost za njegove posljedice bez ikakve osnove izjednačava s agresorom.

Činjenica je to koja nas u stvari zaprepašćuje, a ne samo zbunjuje. Jer, Hrvatska nikoga ne napada, zar je to potrebno još uvijek isticati? Ona to ne čini sada niti je to ikad činila tijekom svoje preko tisuću godina stare povijesti. O tome na najbolji, za nas upravo tragičan način, svjedoče njezine neprirodne, izrazito konkavne istočne granice. Savijene suprotno svim zakonima geopolitike, one rječito govore o svoj silini povijesnog pritiska, koji polazeći s jugoistoka prisiljava Hrvatsku na trajnu defanzivu. To ostaje osnovnom odrednicom i konstantom hrvatske povijesti, koju u potpunosti potvrđuju i najnoviji događaji.

Hrvatska se danas zaista nalazi u ratu. Ali i ovaj sadašnji, za Hrvatsku je – kao žrtvu najbezočnije agresije, obrambeni rat u pravom smislu riječi.

U rat je uvučena protiv svoje volje: napadnuta je a da nikome nije dala povoda za to. Kroz više od šest mjeseci koliko već traje, Hrvatska nije niti za jedan centimetar prešla svoje političke granice. To znači da se rat vodi isključivo na njezinom području. U njemu je Hrvatska izložena najgrubljem nasilju agresora koji raspolaže jednom od najrazornijih vojnih moći u Europi. Koristeći se svojom velikom nadmoći u oružju agresor se izivljava u divljački nesmiljenom razaranju, ne poštujući u svojoj brutalnosti osnovna humanitar-

na načela, osobito naspram civilnom stanovništvu. Uništavaju se bespoštedno ne samo najvredniji kulturno-historijski spomenici, humanitarni i sakralni objekti, nego i privredni objekti od vitalnog značenja za život čitave zemlje. I što je posebno indikativno, u svom se žaru razaranja agresor s posebnom žestinom obara na uništavanje anagrafskih podataka i osobito – groblja ... Njegov je cilj jasan: želi se Hrvatsku osvojiti i pokoriti i od nje stvoriti zemlju bez vlastite povijesti i kulture.

Nije u pitanju dakle samo Dubrovnik, koji kao vjekovno žarište hrvatske kulture s punim pravom nosi naziv hrvatske Atene.

U ovom nametnutom joj obrambenom ratu, kojemu po brutalnosti nema ravna u povijesti Europe, Hrvatska se – iako materijalnim sredstvima i vojnom moći neusporedivo inferiornija, mora braniti na gotovo 1000 km dugoj fronti uzduž svoje istočne granice, počam od Dubrovnika pa sve do mjesta na krajnjem sjeveroistoku, što znači sve do mađarske granice. Svi se ti krajevi ističu bogatstvom kulturne baštine, koja po svojoj vrijednosti pripada bez sumnje europskoj antologiji i bez koje prikaz pojedinih razdoblja europske umjetnosti ne bi mogao biti cjelovit. Na tim se područjima nalazi osim toga i čitav niz gradova koji su kao sintezna umjetnička djela stvaralaštva mnogih generacija i umjetničkih epoha ugrađeni u temeljima hrvatske povijesti i kulture. Spominjući samo neke od njih, na prvom mjestu uz gotičko-renesansno-barokni Dubrovnik kao svjetski spomenik kulture, ističemo i Split, kolijevku hrvatske državnosti, u kojemu je od antike do danas svako razdoblje ostavilo svoj poseban trag, zatim Šibenik, osnovan početkom XI. stoljeća po hrvatskom kralju Krešimiru, pa antičko-romanski Zadar, čiji su stanovnici još u prvim godinama XII. stoljeća pozdravili papu Aleksandra III. na hrvatskom jeziku te, na koncu, čitav niz planski izgrađenih gradova, kao što su to Veliki i Mali Ston iz XIV. te Pag iz XV. stoljeća, renesansni "idealni" grad Karlovac, te Osijek, Vukovar, Varaždin i niz drugih bisera renesansnih, baroknih i secesijskih urbanih cjelina.

Zahvaćeni vihorom rata, svi su ti krajevi na gotovo čitavom području Hrvatske izloženi barbarskom razaranja, a neki su od njih čak i srušeni sa zemljom. Slijedeći logiku dostavljenih nam apela od 27. 9. i 7. 10. 1991. Hrvatska bi – iako žrtva jedne u povijesti nezapamćene agresije, morala napustiti ne samo Dubrovnik, nego i sve ostale imenovane i neimenovane krajeve i gradove kako ih ne bi dalje "uvlačila u igru strateški utvrđenih mjesta". Drugim riječima to znači da bi se morala odreći najvrednijeg dijela svog nacionalnog bića i širom otvoriti vrata agresoru jasno izraženih imperijalističkih i osvajačkih namjera. A da bi takav slijed "zaštite" bio potpun, morala bi na kraju pozvati možda još i stanovništvo u tim mjestima da - kao u rimskoj areni, uzdignutih ruku i aklamacijom pred smrt pozdrave agresora...

Razlozi navedeni u Vašim apelima, u čiju dobronamjernost ne sumnjamo, ne mogu predstavljati prema tome osnovu za rješenje problema vezanih uz zaštitu agresijom ugrožene kulturne baštine u Hrvatskoj. To tim

više što i najplemenitijim namjerama prožeti ciljevi u rukama opakog i zločestog svijeta nužno rađaju samo zlom.

Kako i pored javno proklamiranih motiva agresora i njihovog dosljednog provođenja u djelo uloga pojedinih strana u sukobu još uvijek na nerazumljiv način podliježi različitoj ocjeni, očito je da distinkcija između istine i njezina privida nije svima još potpuno jasna. Krajnje je vrijeme zbog toga da se agresor označi pravim imenom, jer kako kaže La Rochefoucauld: "La vérité ne fait pas autant de bien dans le monde que ses apparences y font de mal". Dosljedno tome svoj stav u odnosu na Vašu intervenciju zasnivamo na ovim činjenicama:

Jugoslavija – kao potpisnik Konvencije u Hagu 1954, preuzela je između ostalog obvezu da će poduzeti sve mjere potrebne u svrhu zaštite kulturno-historijskih spomenika.

Srbija i JNA, još uvijek kao dijelovi Jugoslavije, bez ikakvog su opravdanog razloga izazvali rat protiv Hrvatske.

Kao agresori u ovom ratu one, suprotno preuzetim obvezama, barbarski razaraju i uništavaju kulturnu i prirodnu baštinu u Hrvatskoj, među kojom se nalaze čak i spomenici iz registra svjetske spomeničke baštine.

Prijeko je potrebno zbog toga agresore pozvati da bez odlaganja prestanu s razaranjima u Hrvatskoj i najenergičnije ih upozoriti da za zločine počinjene tim uništavanjem podliježu sankcijama predviđenim u Konvenciji.

I da zaključimo:

Zaprepašteni smo i uznemireni dimenzijama i brutalnošću razaranja izazvanih agresijom, tim više što je njihov intenzitet svakim danom sve veći. Posebice smo ogorčeni pri tome što su pred tako brutalnim i ničim izazvanim nasiljem u srcu Europe potpuno zatajili svi mehanizmi efikasne međunarodne zaštite.

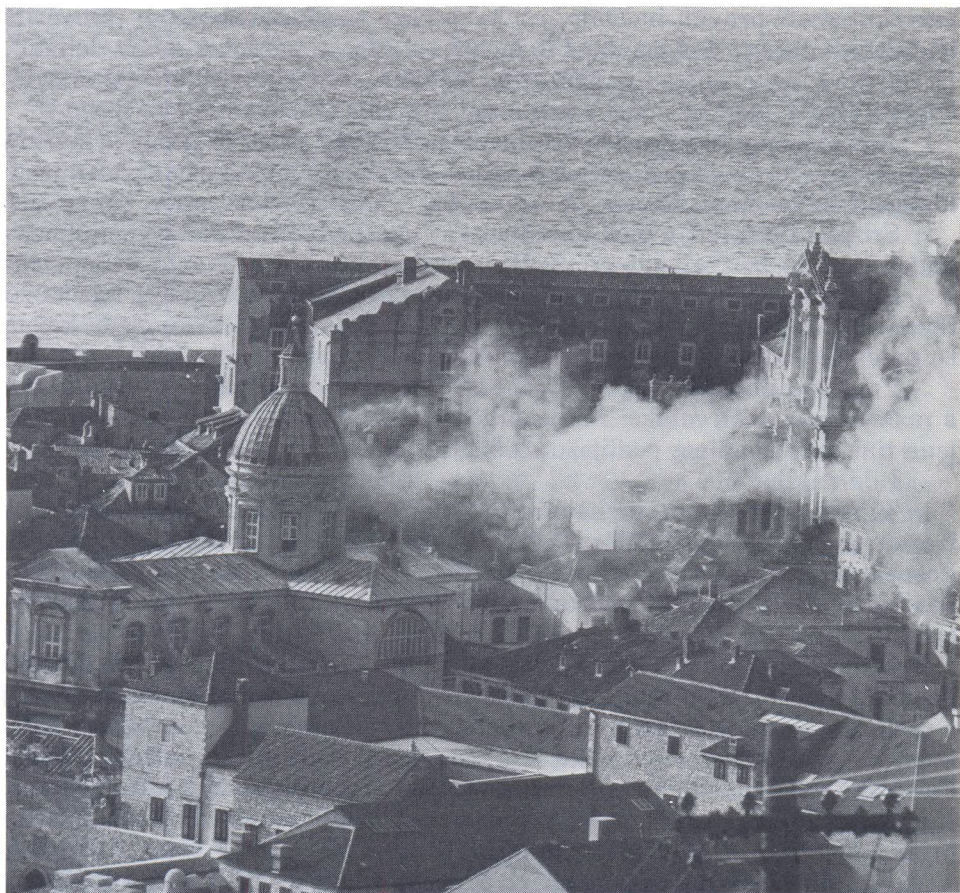
Obraćamo Vam se zbog toga još jednom s čvrstim uvjerenjem da ćete poduzeti sve što je potrebno da se konačno zaustave razaranja u Hrvatskoj i spriječi daljnje uništavanje njezine kulturne baštine. S posebnom zabrinutošću upozoravamo da sve što se u tom cilju poduzme treba učiniti odmah. Povijesno nas iskustvo uči, naime, da "Roma deliberante Saguntum periiit".

Zahvaljujući unaprijed na Vašem zauzimanju molim Vas da izvolite primiti izraze mog posebnog štovanja.

napisao:
dr. Ivo Donadini

Društvo prijatelja Kulturne baštine Split
Predsjednik

Gordana Sladoljev, prof.

Dubrovnik 1991.